

บทที่ 2

การประกันภัยและหลักของการประกันภัย

หลังจากอ่านบทเรียนบทนี้แล้ว ผู้เรียนควรสามารถ

- อธิบายความหมายของการประกันภัยได้
- อธิบายลักษณะของการเสี่ยงภัยที่สามารถเอาประกันภัยได้
- อธิบายหลักของการประกันภัยได้
- อธิบายและจำแนกประเภทของการประกันภัยได้
- อธิบายความหมายของสัญญาประกันภัยได้
- อธิบายลักษณะที่สำคัญของสัญญาประกันภัยได้
- อธิบายเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสัญญาประกันภัยได้

การ ประกันภัยจัดได้ว่าเป็นหนึ่งในเทคนิคของการจัดการความเสี่ยงภัยดังได้กล่าวแล้วในบทที่ 1 การประกันภัยนับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นในสังคมปัจจุบัน การประกันภัยถือได้ว่าเป็นสินค้าประเภทหนึ่งที่ไม่สามารถจับต้องได้ชัดเจน แต่เป็นการตกลงทำสัญญากันระหว่างผู้เอาประกันภัยและผู้รับประกันภัยในการที่ผู้รับประกันภัยยินดีจะชดใช้สินไหมทดแทนให้ในกรณีเกิดวินาศตามภัยที่ระบุไว้ในสัญญา โดยผู้เอาประกันภัยจะต้องจ่ายเบี้ยประกันภัยให้ล่วงหน้า ดังนั้นเพื่อคุ้มครองผู้เอาประกันภัยจึงจำเป็นต้องมีการตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกันภัยไว้อย่างชัดเจน

ในบทนี้จะกล่าวถึงความหมายของการประกันภัย ลักษณะของการเสี่ยงภัยที่สามารถเอาประกันภัยได้ หลักของการประกันภัย ประเภทของการประกันภัย ความหมายของสัญญาประกันภัย ลักษณะที่สำคัญของสัญญาประกันภัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสัญญาประกันภัย

ความหมายของการประกันภัย

ความหมายของการประกันภัยนั้นได้มีผู้ให้คำจำกัดความไว้หลายนัยดังนี้ อาทิ

- การประกันภัยคือ ระบบของการจัดการความเสี่ยงโดยการรวบรวมความสูญเสียที่เกิดขึ้นทั้งหลาย โดยค่าของความสูญเสียนั้นจะถูกเฉลี่ยกันไปให้ระหว่างผู้เข้าร่วมการเสี่ยงภัยทั้งหมด
- การประกันภัยคือ การกระจายการเสี่ยงภัยโดยมีผู้รับประกันภัยเป็นผู้รับเสี่ยงภัย และกระจายการเสี่ยงภัยไปให้แก่ผู้เอาประกันภัยรายอื่นๆ ที่มีลักษณะของการเสี่ยงภัยคล้ายคลึงกัน (พจนานุกรมศัพท์ประกันภัย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2540)
- การประกันภัย คือ การที่บุคคลฝ่ายหนึ่งทำหน้าที่เป็นหลักประกันแก่บุคคลอีกฝ่ายหนึ่งโดยสัญญาว่าเขาจะไม่ต้องรับความเดือดร้อนจากภัยที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งก่อให้เกิดความสูญเสียหรือเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของเขา โดยฝ่ายผู้ให้หลักประกันจะจ่ายเงินชดเชยให้ตามจำนวนและเงื่อนไขที่ตกลงกันไว้ หรืออาจทำให้ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยกลับสู่สภาพดีหรือใกล้เคียงของเดิม โดยผู้ให้หลักประกันจะได้รับเงินตอบแทนจากอีกฝ่ายหนึ่งตามจำนวนที่ตกลงกันไว้ (คณะอนุกรรมการคั่นคว้าและวิชาการสมาคมการประกันวินาศภัย, 2529)

จากคำจำกัดความที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่า การประกันภัยนั้นมีลักษณะพื้นฐาน 4 ประการ ดังนี้คือ

1. เป็นการรวมความสูญเสีย (pooling of losses)
2. มีการจ่ายเงินเพื่อความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น (payment of fortuitous losses)
3. เป็นการโอนความเสี่ยง (risk transfer)

4. มีการชดเชยค่าสินไหมทดแทน (indemnification)

ลักษณะของการเสี่ยงภัยที่สามารถเอาประกันภัยได้ (Requirements of Insurable Risk)

โดยปกติแล้วผู้รับประกันภัยจะรับประกันภัยเฉพาะการเสี่ยงภัยที่แท้จริง (pure risk) อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่ว่าการเสี่ยงภัยที่แท้จริงทุกชนิดจะสามารถเอาประกันภัยได้ ลักษณะของการเสี่ยงภัยที่สามารถเอาประกันภัยได้มีดังนี้

- **หน่วยเสี่ยงภัยต้องมีการเสี่ยงภัยที่คล้ายคลึงกันและมีจำนวนมากพอ (there must be a large number of exposure units)**

ข้อกำหนดข้อแรกของลักษณะของการเสี่ยงภัยที่สามารถเอาประกันภัยได้คือหน่วยเสี่ยงภัยต้องมีการเสี่ยงภัยที่คล้ายคลึงกันและมีจำนวนมากพอ ที่กล่าวว่าคล้ายคลึงนั้นหมายถึงความคล้ายคลึงกันในความเสี่ยงไม่ใช่ความเหมือนกัน นอกจากนี้แล้วจำนวนหน่วยเสี่ยงภัยต้องมีมากพอเพื่อที่จะสามารถนำเอากฎของเลขจำนวนมาก (law of large number)¹ มาใช้ในการประมาณค่าความเสียหายได้ ข้อมูลความเสียหายในอดีตจะถูกเก็บรวบรวมเพื่อนำมาใช้เป็นสถิติในการคำนวณหาเบี้ยประกันภัยได้

- **ความเสียหายที่เกิดขึ้นต้องเป็นอุบัติเหตุและมีได้ตั้งใจให้เกิดขึ้น (the loss must be accidental and unintentional)**

ความเสียหายที่เกิดขึ้นต้องเป็นอุบัติเหตุและมีได้ตั้งใจให้เกิดขึ้น โดยความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นต้องเป็นเหตุการณ์ที่อยู่นอกเหนือความสามารถในการควบคุมของผู้เอาประกันภัย นั่นหมายความว่าผู้เอาประกันภัยต้องไม่มีเจตนาในการก่อความเสียหาย หลักเกณฑ์ของการเสี่ยงภัยที่สามารถเอาประกันภัยได้ข้อนี้เป็นหลักเกณฑ์ที่มีความสำคัญ ทั้งนี้เนื่องจากถ้าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากความจงใจหรือเจตนาจะทำให้เกิดสภาวะการส่งเสริมการเสี่ยงภัยทางศีลธรรมมากขึ้น ผลที่ตามมาคือเบี้ยประกันภัยจะไม่เพียงพอในการจ่ายสินไหมทดแทน หรือเบี้ยประกันภัยที่สูงขึ้นนั้นอาจทำให้มีคนจำนวนน้อยสนใจที่จะซื้อประกันภัยนี้ ซึ่งตามมาด้วยการมีจำนวนหน่วยเสี่ยงภัยที่ไม่เพียงพอในการคาดการณ์ความสูญเสียในอนาคต

นอกจากนี้ความเสียหายที่เกิดขึ้นต้องเป็นอุบัติเหตุ ทั้งนี้เพราะกฎจำนวนมากที่นำมาใช้ในการคำนวณเบี้ยประกันภัยนั้นได้ระบุไว้ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นต้องเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่าง

¹ กฎของเลขจำนวนมาก (law of large number) เป็นกฎพื้นฐานของการประกันภัย กฎนี้ระบุว่า “The greater the number of exposures, the more closely will actual results approach the probable results expected from an infinite number of exposures” นั้นหมายความว่า ถ้ามีหน่วยเสี่ยงภัยจำนวนมากเท่าใด ความเป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดผลที่เข้าใกล้ผลที่คาดได้จากการมีหน่วยเสี่ยงภัยอนันต์ หรือกล่าวได้ว่าค่าเฉลี่ยของความสูญเสียที่คำนวณได้นั้นจะมีค่าใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากขึ้นนั่นเอง

ลุ่ม หากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นไม่เป็นเหตุการณ์ลุ่ม ความถูกต้องในการคาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคตย่อมมีน้อยลง

- **ความเสียหายที่เกิดขึ้นต้องสามารถหาสาเหตุและสามารถประเมินมูลค่าความเสียหายได้ (the loss must be determinable and measurable)**

ความเสียหายที่เกิดขึ้นต้องสามารถหาสาเหตุและต้องสามารถประเมินมูลค่าความเสียหายได้ นั่นคือต้องสามารถระบุที่มาของความเสียหาย เวลาที่เกิด สถานที่เกิด และปริมาณความเสียหายว่ามีมูลค่าเท่าไร สำหรับการประกันชีวิตนั้นโดยส่วนมากจะสอดคล้องกับเงื่อนไขเพราะ สาเหตุและเวลาที่เสียชีวิตนั้นมักสามารถระบุได้และจำนวนสินไหมทดแทนที่บริษัทต้องชำระนั้นจะเท่ากับจำนวนเงินเอาประกันภัย

อย่างไรก็ตามยังมีความเสียหายบางอย่างที่ไม่สามารถหาสาเหตุและประเมินมูลค่าความเสียหายได้ เช่น ในกรณีกรรมประกันภัยคุ้มครองรายได้เนื่องจากทุพพลภาพ ที่ผู้รับประกันภัยสัญญาจะจ่ายเงินผลประโยชน์ ให้เป็นรายเดือนแก่ผู้เอาประกันภัยหากผู้เอาประกันภัยทุพพลภาพถาวร ในความเป็นจริงแล้วเป็นเรื่องที่ยากที่จะตัดสินว่าผู้เอาประกันภัยเป็นผู้ที่ทุพพลภาพถาวรหรือไม่ เช่น มีวิศวกร 2 คนทำประกันภัยคุ้มครองรายได้เนื่องจากทุพพลภาพ แล้วปรากฏว่าทั้งคู่เกิดอุบัติเหตุและถูกระบุว่าเป็นคนทุพพลภาพถาวร หากวิศวกรคนแรกเป็นคนที่สู้ชีวิตพยายามฝึกฝนตนเองจนสามารถกลับมาทำงานได้ใกล้เคียงเดิม ในขณะที่วิศวกรอีกคนนั้นหมดอาลัยతోแท้แก่ชีวิตและยังไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ กรณีเช่นนี้ ผู้รับประกันภัยจะไม่จ่ายเงินผลประโยชน์ให้แก่วิศวกรคนแรกหลังจากเขากลับเข้าทำงานได้ใกล้เคียงกับงานเดิม

- **ความเสียหายที่เกิดขึ้นต้องไม่เป็นมหันตภัย (the loss should not be catastrophic)**

ความหมายของความเสียหายที่เกิดขึ้นต้องไม่เป็นมหันตภัยคือหน่วยเสี่ยงภัยจำนวนมาไม่ควรเกิดความเสียหายขึ้นพร้อมกัน ทั้งนี้เพราะการประกันภัยคือการรวมการเสี่ยงภัยที่มีปริมาณมากพอ มีลักษณะคล้ายคลึงกัน และมีความเป็นอิสระจากกัน หากหน่วยเสี่ยงภัยจำนวนมากเกิดความเสียหายในเวลาเดียวกัน ก็แสดงว่าการเสี่ยงภัยของแต่ละหน่วยนั้นไม่เป็นอิสระจากกัน ซึ่งขัดกับหลักการของการประกันภัย ดังนั้นการเสี่ยงภัยที่สามารถเอาประกันภัยได้ ต้องไม่ทำให้เกิดความเสียหายที่เป็นมหันตภัย

- **โอกาสในการเกิดความเสียหายต้องสามารถคำนวณได้ (the chance of loss must be calculable)**

ข้อกำหนดอีกข้อหนึ่งของลักษณะของการเสี่ยงภัยที่สามารถเอาประกันภัยได้นั้นก็คือ โอกาสในการเกิดความเสียหายต้องสามารถคำนวณได้ นั่นคือเราต้องสามารถคำนวณหาค่าเฉลี่ยของความถี่และค่าเฉลี่ยของความรุนแรงของความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างแม่นยำในระดับหนึ่ง ทั้งนี้เพราะข้อมูลดังกล่าวนี้เป็นปัจจัยสำคัญในการคำนวณเบี้ยประกันภัยที่เหมาะสมและเพียงพอในการจ่ายสินไหมทดแทน รวมทั้งค่าใช้จ่ายและกำไรที่จะมีให้แก่ผู้รับประกันภัย

อย่างไรก็ตามเป็นการยากที่จะสามารถประมาณค่าความน่าจะเป็นของความสูญเสียได้อย่างถูกต้องเที่ยงตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสี่ยงที่เป็นมหัศจรรย์นั้นมักเกิดขึ้นอย่างไม่แน่นอนซึ่งเป็นการยากมากที่จะประมาณค่าของความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้น เช่น ภัยจากน้ำท่วม สงคราม แผ่นดินไหว ลักษณะของการเสี่ยงภัยเช่นนี้รัฐบาลอาจต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการรับโอนการเสี่ยงภัย

- **เบี้ยประกันภัยต้องอยู่ในระดับที่เป็นไปได้ทางเศรษฐศาสตร์ (the premium must be economically feasible)**

เบี้ยประกันภัยต้องอยู่ในระดับที่สมเหตุสมผล โดยที่ผู้เอาประกันภัยต้องสามารถหาซื้อได้ นอกจากนี้แบบประกันภัยนั้นต้องเป็นที่น่าสนใจ และเบี้ยประกันภัยนั้นต้องเพียงพอในการจ่ายสินไหมทดแทน ค่าใช้จ่ายและกำไร รวมทั้งต้องมีมูลค่าน้อยกว่าจำนวนเงินเอาประกันภัย

ในการที่จะได้เบี้ยประกันภัยอยู่ในระดับที่สมเหตุสมผลนั้นค่าของความน่าจะเป็นในการเกิดความสูญเสียนั้นต้องมีค่าต่ำ ถ้าโอกาสของความสูญเสียเกินกว่าร้อยละ 40 แล้วจะทำให้ต้นทุนของการประกันภัยสูงกว่าจำนวนเงินที่ผู้รับประกันภัยต้องจ่ายตามสัญญา เช่น ผู้รับประกันภัยออกกรมธรรม์ประกันชีวิตด้วยจำนวนเงินเอาประกันภัย 100,000 บาทให้กับคนอายุ 99 ปี โดยคิดเบี้ยประกันภัยสุทธิเท่ากับ 98,000 บาท เมื่อรวมค่าใช้จ่ายและกำไรแล้วจะเกินกว่า 100,000 บาท ดังนั้นกรมธรรม์ประกันภัยลักษณะเช่นนี้จึงไม่มีความเป็นไปได้ที่จะจำหน่าย

ตามลักษณะของการเสี่ยงภัยที่สามารถเอาประกันภัยได้นั้นจะเห็นว่าการเสี่ยงภัยต่อทรัพย์สิน การเสี่ยงภัยส่วนบุคคล และการเสี่ยงภัยในการปฏิบัติตามกฎหมายนั้นสอดคล้องกับลักษณะดังกล่าว แต่การเสี่ยงภัยทางการเงิน การเสี่ยงภัยทางการเมืองนั้นเป็นความเสี่ยงที่ไม่สามารถเอาประกันภัยได้

หลักของการประกันภัย

เพื่อให้การประกันภัยนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ต้องมีหลักการดังต่อไปนี้

- หลักส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้ (insurable interest)
- หลักสุจริตอย่างยิ่ง (utmost good faith)
- หลักการชดเชยค่าสินไหมทดแทน (indemnity)
- หลักการรับช่วงสิทธิ์หรือสวมสิทธิ์ (subrogation)
- หลักการร่วมชดเชยค่าสินไหมทดแทน (contribution)
- หลักสาเหตุใกล้เคียง (proximate cause)

หลักส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้ (Insurable Interest)

หลักส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้ กำหนดให้ผู้เอาประกันภัยต้องมีความสัมพันธ์กับทรัพย์สินที่เอาประกันวินาศภัยไว้ หรือมีความสัมพันธ์กับชีวิตของผู้ที่ตนเอาประกันชีวิตไว้ ถ้ามีวินาศภัยหรือความตายเกิดขึ้นผู้เอาประกันภัยย่อมได้รับความเดือดร้อน

สัญญาประกันภัยไม่ว่าจะเป็นสัญญาประกันวินาศภัย หรือสัญญาประกันชีวิต ผู้เอาประกันภัยต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้ มิฉะนั้นสัญญาประกันภัยจะไม่มีผลผูกพันคู่สัญญาสาเหตุที่กฎหมายได้บัญญัติไว้เช่นนี้เพราะการประกันภัยมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยบรรเทาผลร้ายหรือชดใช้ความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นกับผู้เอาประกันภัย โดยการแบ่งเฉลี่ยความเสียหายระหว่างผู้เอาประกันภัยด้วยกัน ดังนั้นหากผู้เอาประกันภัยไม่มีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยก็หมายความว่าผู้เอาประกันภัยนั้นไม่มีภัยหรือไม่มีโอกาสที่ตนจะได้รับความสูญเสีย สัญญาที่เกิดขึ้นก็จะกลายเป็นสัญญาเสี่ยงโชค และกลายเป็นการพนันในเหตุการณ์นั้นๆ นอกจากนี้การที่ระบุว่าผู้เอาประกันภัยต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้จะเป็นการป้องกันการจงใจก่อให้เกิดความเสียหายต่อวัตถุที่เอาประกันภัย หรือป้องกันอันตรายอันเกิดขึ้นแก่ผู้เอาประกันชีวิต²

เนื่องจากความสัมพันธ์ที่มีต่อทรัพย์สินที่เอาประกันวินาศภัยไว้หรือความสัมพันธ์กับตัวบุคคลที่เอาประกันชีวิตไว้มีรายละเอียดที่ต้องพิจารณาแตกต่างกัน จึงแยกประเด็นเป็น 2 กรณีคือ

1. ส่วนได้เสียที่อาจเอาประกันภัยได้ในกรณีประกันวินาศภัย

ส่วนได้เสียที่อาจเอาประกันภัยได้ในกรณีนี้ คือส่วนได้เสียทุกชนิดในทรัพย์สิน หรือความสัมพันธ์ใดๆ ที่มีอยู่กับทรัพย์สิน หรือความรับผิดชอบใดๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน ซึ่งอยู่ในลักษณะที่หากเกิดอันตรายต่อทรัพย์สินแล้วจะกระทบกระเทือนต่อผู้เอาประกันภัยโดยตรง

นอกจากนี้ตามกฎหมายได้ระบุว่า “วินาศภัย” หมายถึงความเสียหายอย่างใดๆ บรรดาที่จะประเมินเป็นเงินได้ และหมายรวมถึงความสูญเสียในสิทธิประโยชน์ หรือรายได้ด้วย จากกฎหมายนี้สามารถสรุปลักษณะที่สำคัญของส่วนได้เสียที่อาจเอาประกันวินาศภัยได้ดังนี้

ก. ผู้ที่จะเอาประกันภัยจะต้องมีความสัมพันธ์กับทรัพย์สิน หรือมีสิทธิ หรือมีผลประโยชน์ หรือรายได้ใดๆ หากเกิดวินาศภัยขึ้นจะทำให้เขาได้รับความเสียหาย

ข. ความเสียหายที่ผู้ที่จะเอาประกันภัยได้รับนั้นจะต้องประมาณเป็นตัวเงินได้

ในการเอาประกันวินาศภัยนั้น หากผู้เอาประกันภัยจะเอาประกันภัยเกินกว่าส่วนได้เสียที่ตนมีอยู่ในทรัพย์สินนั้น ผู้รับประกันภัยมีสิทธิขอลดจำนวนสินไหมทดแทน และคืนเบี้ยประกันภัยส่วนที่เกินให้ แต่ถ้าผู้เอาประกันภัยจะเอาประกันภัยต่ำกว่าส่วนได้เสียที่ตนมีอยู่ในทรัพย์สินนั้น ในกรณีนี้ถือว่าผู้เอาประกันภัยร่วมรับความเสี่ยงภัยด้วยตามส่วน หากเกิดวินาศภัยขึ้นกับทรัพย์สินทั้งหมดผู้เอาประกันภัยย่อมได้รับสินไหมทดแทนเท่ากับจำนวนเงินเอาประกันภัย และถ้าความเสียหายนั้น

² ผู้เอาประกันชีวิต หมายถึง บุคคลที่ชีวิตถูกเอาประกันภัยไว้ ในกรณีที่บุคคลนั้นทำสัญญาเอาประกันชีวิตตนเอง ผู้เอาประกันภัยและผู้เอาประกันชีวิตจะเป็นบุคคลคนเดียวกัน

เกิดขึ้นบางส่วน ผู้เอาประกันภัยจะได้รับสินไหมทดแทนตามส่วน เช่น บ้านมีมูลค่าราคา 5 ล้านบาท แต่ได้ทำประกันอัคคีภัยไว้เพียง 3 ล้านบาท เมื่อเกิดอัคคีภัยขึ้นแล้วเกิดความเสียหายทั้งสิ้น 2 ล้านบาท บริษัทประกันภัยจะจ่ายสินไหมทดแทนให้เพียง 1.2 ล้านบาท เท่านั้น นั่นคืออัตราความรับผิดชอบเมื่อเกิดภัยระหว่างผู้เอาประกันภัยกับบริษัทประกันภัยคือ 2:3

2. ส่วนได้เสียที่อาจเอาประกันภัยได้ในกรณีประกันชีวิต

ผู้เอาประกันภัยต้องมีส่วนได้เสียในชีวิตของผู้ที่ตนเอาประกันชีวิตไว้ ซึ่งอาจเป็นชีวิตของตนเองหรือชีวิตของบุคคลอื่นซึ่งมีความผูกพันทางกฎหมาย ความผูกพันทางครอบครัว หรือมีส่วนได้เสียอันเกิดจากการเป็นหุ้นส่วนในการทำกิจการร่วมกันซึ่งพิสูจน์ได้ว่า การเสียชีวิตของหุ้นส่วนจะเกิดความเสียหายต่อกิจการที่ทำร่วมกัน หากบุคคลดังกล่าวเสียชีวิตย่อมทำให้ผู้เอาประกันภัยเดือดร้อน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เอาประกันภัยกับผู้เอาประกันชีวิตอาจแบ่งได้เป็น

- ก. บุพการี - ผู้สืบสันดาน ทั้งสองฝ่ายถือว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิด และถือว่ามีส่วนได้เสียในชีวิตของกันและกันอย่างลึกซึ้ง
- ข. คู่สมรส ตามกฎหมายระบุว่าสามีภรรยาต้องอยู่กินกันฉันสามีภรรยา และต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน
- ค. ญาติ ตามกฎหมายลักษณะมรดก ได้ระบุให้ญาติมีสิทธิได้รับมรดกในฐานะเป็นทายาทโดยธรรม ดังนั้นญาติจึงถือว่าเป็นผู้ที่มีส่วนได้เสีย แต่อย่างไรก็ตามลำดับของความสำคัญของญาตินั้นจะต่ำกว่า บิดา มารดา และบุตร ดังนั้นจำนวนเงินเอาประกันภัยน่าจะเป็นจำนวนพอควร
- ง. ผู้มีความสัมพันธ์กันในทางธุรกิจ ความสัมพันธ์ทางธุรกิจนั้น มักมิได้มีอยู่เป็น การถาวร เช่นความสัมพันธ์ระหว่างลูกหนี้กับเจ้าหนี้ เมื่อลูกหนี้ชำระหนี้หมดแล้ว ความสัมพันธ์ก็เป็นอันสิ้นสุดลง เมื่อยังมีความสัมพันธ์ทางธุรกิจกัน เจ้าหนี้อย่อมมีส่วนได้เสียในชีวิตของลูกหนี้

ดังนั้นผู้มีส่วนได้เสียในเหตุที่อาจเอาประกันภัยได้ไม่ว่าจะเป็นการประกันชีวิตหรือการประกันวินาศภัย อาจจำแนกได้เป็น 5 กลุ่มดังนี้คือ

- ผู้มีส่วนได้เสียในฐานะเจ้าของทรัพย์สิน
- ผู้มีส่วนได้เสียในฐานะเจ้าหนี้ เช่น ถ้าลูกหนี้เสียชีวิต เจ้าหนี้อาจไม่ได้รับเงินคืน เจ้าหนี้อาจให้ลูกหนี้ซื้อประกันชีวิตโดยให้เจ้าหนี้เป็นผู้รับผลประโยชน์ ในกรณีนี้เจ้าหนี้เป็นผู้มีส่วนได้เสียในฐานะเจ้าหนี้
- ผู้มีส่วนได้เสียในฐานะสัญญา เช่น เจ้าของอาคาร ทำสัญญากับผู้เช่า ให้ผู้เช่ารับผิดชอบค่าเสียหาย ถ้าเกิดไฟไหม้ หรือเกิดความเสียหายต่ออาคารที่เช่า ผู้เช่าถือเป็นผู้มีส่วนได้เสียในฐานะสัญญา

- ผู้มีส่วนได้เสียในฐานะอันเกิดจากความรับผิดชอบตามกฎหมาย เช่น ผู้รับจ้างทำของ ต้องรับผิดชอบตามกฎหมายต่อทรัพย์สินที่รับจ้างทำและต้องดูแลให้ทรัพย์สินนั้นให้ปลอดภัย หรือผู้รับประกันภัยต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้ผู้เอาประกันภัย จึงมีส่วนได้เสียในทรัพย์สินที่เอาประกันภัย ในที่นี้ผู้รับประกันภัยจึงสามารถนำทรัพย์สินนั้นไปประกันภัยต่อ (reinsurance)³ ได้
- ผู้มีส่วนได้เสียในฐานะตัวแทน คือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจจากเจ้าของให้กระทำการ จะต้องรับผิดชอบดูแลทรัพย์สินให้ได้รับความปลอดภัย และต้องชดเชยถ้าเกิดความเสียหายต่อทรัพย์สิน ตัวแทนจึงเอาประกันภัยทรัพย์สินได้ ตัวอย่างเช่น การเอาประกันภัยคลังสินค้า

ในการประกันวินาศภัยนั้นผู้เอาประกันภัยต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยทั้งในขณะที่ทำสัญญาและในกรณีที่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยนั้นได้รับความเสียหาย ส่วนการประกันชีวิตนั้นผู้เอาประกันภัยต้องมีส่วนได้เสียในขณะที่ทำสัญญาเท่านั้น โดยไม่จำเป็นต้องมีส่วนได้เสียในขณะที่เกิดภัย

หลักสุจริตอย่างยิ่ง (Utmost Good Faith)

หลักสุจริตอย่างยิ่งหมายถึง การที่ผู้เอาประกันภัยและผู้รับประกันภัยมีความสุจริตใจในการทำสัญญาต่อกัน โดยการแถลงข้อความจริง การไม่ปกปิดข้อความจริง และการรับรองว่าจะปฏิบัติตามสัญญาประกันภัย สาระสำคัญที่ถือว่าปฏิบัติตามหลักสุจริตอย่างยิ่งมี 3 ประการ คือ

ก. การแถลงข้อความจริง (representation)

การแถลงข้อความจริง คือข้อความที่ผู้เอาประกันภัยได้แถลงไว้หรือตอบคำถามไว้ในใบคำขอเอาประกันภัย ข้อความดังกล่าวต้องเป็นข้อความจริงอันเป็นสาระสำคัญ (material fact)⁴ ข้อความดังกล่าวนี้ต้องเป็นความจริงมิฉะนั้นแล้วสัญญาอาจไม่มีผลบังคับใช้หรืออาจเป็นโมฆียะ⁵ ตามกฎหมายได้ บัญญัติไว้ว่า

³ การประกันภัยต่อ (reinsurance) คือ การโอนความเสี่ยงทั้งหมดหรือบางส่วนที่ผู้รับประกันภัยรับไว้ให้แก่ผู้รับประกันภัยอีกรายหนึ่งหรือหลายราย ซึ่งเรียกว่าผู้รับประกันภัยต่อ (reinsurer)

⁴ ข้อความจริงอันเป็นสาระ (material fact) คือข้อความที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้รับประกันภัย ในการยอมรับหรือปฏิเสธ การรับประกันภัย หรือยอมรับประกันภัยภายใต้เงื่อนไขที่แตกต่างไปจากเดิม

⁵ โมฆียกรรม หมายถึง นิติกรรมสัญญาที่ตกเป็นโมฆียะ กล่าวคือ เป็นนิติกรรมสัญญาที่ทำขึ้นโดยมี ข้อบกพร่องบางประการ นิติกรรมสัญญาที่ตกเป็นโมฆียะจะยังคงมีผลใช้บังคับกันได้ตลอดมา จนกว่าจะมีการแสดงเจตนาบอกล้างโมฆียกรรมนั้น จึงจะทำให้โมฆียกรรมนั้นตกเป็น โมฆะ เสียเปล่า ใช้บังคับกัน ไม่ได้อีกต่อไป แต่ถ้าไม่มีการบอกล้างโมฆียกรรมภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ หรือได้มีการให้สัตยาบันแก่ โมฆียกรรมนั้น ก็จะทำให้โมฆียกรรมนั้นใช้บังคับกันได้โดยสมบูรณ์ ไม่สามารถบอกล้างกันได้อีกต่อไป

“ถ้าในเวลาทำสัญญาประกันภัยก็ดี หรือในกรณีประกันชีวิตอันการใช้เงินย่อมอาศัยความทรงชีพหรือมรณะของเขานั้นก็ดี รู้อยู่แล้วละเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริงซึ่งอาจจะได้จูงใจผู้รับประกันภัยให้เรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นอีก หรือให้บอกปิดไม่ยอมทำสัญญา หรือรู้อยู่แล้วแต่ลงข้อความนั้นเป็นเท็จไซ้ ท่านว่าสัญญานั้นเป็นโมฆียะ

ถ้ามิได้ใช้สิทธิบอกกล่าวภายในกำหนดเดือนหนึ่งนับแต่วันที่ผู้รับประกันภัยทราบมูลอันจะบอกกล่าวได้ก็ดี หรือมิได้ใช้สิทธินั้นภายในกำหนดห้าปีนับแต่วันทำสัญญาก็ดี ท่านว่าสิทธินั้นเป็นอันระงับสิ้นไป”

ตัวอย่างเช่น ถ้าเราซื้อประกันชีวิต เราอาจถูกถามด้วยคำถามที่ระบุถึง อายุ น้ำหนัก ส่วนสูง อาชีพ สถานะสุขภาพ ประวัติสุขภาพของครอบครัว และคำถามอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ข้อความที่เราได้ให้ไว้ถือเป็นเรื่องความจริง ในทางกฎหมายแล้วสัญญาประกันภัยจะเป็นโมฆะถ้าข้อความอันเป็นสาระนี้เป็นเท็จ เช่น นายสมชายซื้อประกันชีวิต และระบุในใบคำขอเอาประกันชีวิตว่าไม่เคยพบแพทย์ภายในระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา แต่ในความเป็นจริงแล้ว เขาเคยได้รับการผ่าตัดปอดเนื่องจากป่วยเป็นโรคมะเร็งปอดเมื่อ 6 เดือนที่ผ่านมา ในกรณีนี้แสดงว่านายสมชายได้ให้ข้อความอันเป็นสาระสำคัญอันเป็นเท็จ หากนายสมชายตายลงในเวลาถัดมาหลังสัญญาประกันชีวิตมีผลบังคับใช้ บริษัทประกันภัยสามารถปฏิเสธการชดเชยสินไหมทดแทนได้

หากผู้ขอเอาประกันภัยได้ระบุข้อความอันถือว่าเป็นความคิดเห็นหรือความเชื่อแล้วกลับกลายเป็นข้อความที่ไม่ถูกต้อง ในกรณีนี้ผู้รับประกันภัยต้องพิสูจน์ให้ได้ก่อนว่าผู้ขอเอาประกันภัยตั้งใจฉ้อฉลหลอกลวงผู้รับประกันภัยจึงจะสามารถปฏิเสธการจ่ายสินไหมทดแทนได้ ส่วนการไม่แถลงข้อความจริงอันเป็นสาระสำคัญโดยไม่ตั้งใจหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ก็ยังถือว่าสัญญาไม่มีผลบังคับใช้เช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ข้อความจริงบางลักษณะผู้ขอเอาประกันภัยไม่จำเป็นต้องแถลง เว้นแต่จะมีคำถามระบุไว้ชัดเจน ซึ่งหากบริษัทประกันภัยค้นพบข้อความจริงจากข้อมูลที่มีอยู่เพียงพอตามรายละเอียดที่ผู้ขอเอาประกันภัยได้แถลงเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ไว้ซึ่งเพียงพอตามความเหมาะสมที่ควรแจ้งแล้ว ให้ถือว่าเป็นข้อความจริงที่สามารถสืบค้นได้นี้เป็นข้อความจริงที่ผู้ขอเอาประกันภัยไม่จำเป็นต้องแถลง เช่น นายสมชายขอเอาประกันชีวิตได้แถลงไว้ในใบคำขอเอาประกันภัยว่า เคยมีอาการท้องเสียเป็นๆ หายๆ แต่ทุกครั้งที่เจ็บก็ได้เข้าพบแพทย์เสมอ แพทย์ที่ทำการตรวจร่างกายได้ระบุสาเหตุว่าเกิดจากอาหารเป็นพิษ กรณีเช่นนี้บริษัทฯ ต้องตัดสินใจเองว่าควรทำการตรวจร่างกายนายสมชายเพิ่มเติมหรือไม่

ข. การไม่ปกปิดข้อความจริง

การปกปิดข้อความจริง (**concealment**) คือการไม่บอกกล่าวให้ผู้รับประกันภัยทราบถึงข้อความจริงอันเป็นสาระสำคัญที่ผู้เสนอขอรับประกันภัยได้รับรู้มา นั่นคือผู้ขอเอาประกันภัยอาจนิ่งเฉยหรือปกปิดข้อมูลอันเป็นสาระ ผลตามกฎหมายของการปกปิดข้อความจริงอันเป็นสาระนี้คือ

สัญญาเป็นโมฆียะ ผู้รับประกันภัยสามารถปฏิเสธการจ่ายสินไหมทดแทนได้โดยไม่ต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าความจริงที่ถูกปกปิดนั้นผู้ขอเอาประกันภัยทราบดีว่าเป็นสาระสำคัญ และมีความตั้งใจที่จะฉ้อฉล ดังนั้นผู้ขอเอาประกันภัยต้องไม่ปกปิดข้อความจริง ตัวอย่างเช่น นายสมชาย นามสกุล สมหวัง ได้ขอเอาประกันชีวิตเมื่อ 5 เดือนที่ผ่านมา ในระหว่างอายุสัญญาปรากฏว่าเขาถูกแทงตาย โดยในใบมรณบัตรระบุชื่อเขาเป็นนายสมส่วน นามสกุล สมหวัง ซึ่งเป็นชื่อจริงของเขา บริษัทประกันภัยสามารถปฏิเสธการจ่ายสินไหมทดแทนได้เนื่องจากนายสมชายปกปิดข้อความจริงอันเป็นสาระคือเขามีประวัติอาชญากรรม

ค. การปฏิบัติตามคำรับรอง (warranty)

คำรับรอง (warranty) คือข้อความในสัญญาที่ผู้เอาประกันภัยตกลงจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอันกระทบการเสี่ยงภัยของผู้รับประกันภัย เช่น ติดตั้งสัญญาณเตือนอัคคีภัย การจ้างยามรักษาการณ์เพื่อตรวจโรงงานในยามวิกาล เป็นต้น

หลักการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน (Indemnity)

หลักการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน หมายถึงการที่เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นอันเป็นผลโดยตรงจากภัยที่ได้รับประกันภัยไว้ ผู้รับประกันภัยต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้มีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง เช่น บ้านมีมูลค่า 2 ล้านบาทและได้ทำประกันอัคคีภัยไว้ด้วยจำนวนเงินเอาประกันภัย 2 ล้านบาท ถ้าไฟไหม้บ้านเสียหาย 2 แสนบาท ผู้เอาประกันภัยจะได้รับเงินชดใช้เพียง 2 แสนบาท ไม่ใช่ 2 ล้านบาท

สำหรับจำนวนค่าสินไหมทดแทนนั้น ตามกฎหมายได้ บัญญัติไว้ว่า

“ผู้รับประกันภัยจำเป็นต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ดังนี้ คือ

- เพื่อจำนวนวินาศภัยอันแท้จริง
- เพื่อความบอบสลายอันเกิดแก่ทรัพย์สินซึ่งได้เอาประกันภัยไว้ เพราะได้จัดการตามสมควรเพื่อป้องกันความวินาศภัย และ
- เพื่อบรรดาค่าใช้จ่ายอันสมควร ซึ่งได้เสียไปเพื่อรักษาทรัพย์สินซึ่งเอาประกันภัยไว้ไม่ให้วินาศ”

การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้นมีจุดหมายเพื่อให้ผู้เอาประกันภัยมีฐานะทางการเงินหลังเกิดความเสียหายเท่ากับหรือใกล้เคียงกับก่อนเกิดความเสียหาย ผู้รับประกันภัยอาจเลือกชดใช้ความเสียหายได้หลายวิธีทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมทั้งในด้านค่าใช้จ่าย ความสะดวกและ ความพึงพอใจของผู้เอาประกันภัยและผู้รับประกันภัย วิธีการในการชดใช้ความเสียหายมีดังนี้ คือ

- จ่ายเป็นเงินสด
- ช่อมแซมทรัพย์สินให้กลับสู่สภาพเดิม
- หาสิ่งของมาทดแทน

ในกรณีที่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยได้รับความเสียหายบางส่วน ผู้รับประกันภัยอาจชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้เท่ากับจำนวนเงินเอาประกันภัย ดังนั้นซากทรัพย์สิน (salvage) จะตกเป็นของผู้รับประกันภัย

การประกันภัยทรัพย์สินบางประเภทไม่เข้าข่ายหลักการนี้ เช่น วัตถุโบราณซึ่งยากที่จะกำหนดมูลค่าเสียหาย ดังนั้น จึงกำหนดมูลค่าชดเชยแน่นอนไว้ล่วงหน้า แม้เกิดความเสียหายบางส่วนหรือทั้งหมด ผู้รับประกันภัยจะจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้ตามจำนวนที่ระบุไว้ในสัญญา เราเรียกกรมธรรม์ประเภทนี้ว่า กรมธรรม์แบบกำหนดค่า (valued policy)

สำหรับการประกันชีวิตไม่เข้าข่ายของหลักการชดเชยค่าสินไหมทดแทนแต่อย่างใด

หลักการรับช่วงสิทธิ์หรือสวมสิทธิ์ (Subrogation)

หลักการรับช่วงสิทธิ์หรือสวมสิทธิ์ หมายถึง หลักที่กำหนดว่าผู้รับประกันภัยจะสามารถรับช่วงสิทธิ์ทั้งปวงของผู้เอาประกันภัยที่จะเรียกร้องค่าเสียหายจากบุคคลภายนอก ผู้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัย เมื่อผู้รับประกันภัยได้จ่ายค่าสินไหมทดแทนตามความเป็นจริงให้แก่ผู้เอาประกันภัยแล้ว และความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นต้องเป็นการกระทำของมนุษย์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอก ส่วนการประมาทเลินเล่อของผู้เอาประกันภัย / ผู้รับประกันภัย ภัยจากธรรมชาติ (อุทกภัย วาตภัย) ผู้รับประกันภัยไม่สามารถรับช่วงสิทธิ์ได้

การประกันภัยที่ใช้หลักการรับช่วงสิทธิ์ได้ต้องมีลักษณะทั้ง 3 ประการดังนี้คือ

- เป็นวินาศภัย
- เป็นวินาศภัยที่เกิดจากการกระทำของบุคคลภายนอก
- ผู้รับประกันภัยได้จ่ายค่าสินไหมทดแทนตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงแล้ว

วัตถุประสงค์ของหลักการรับช่วงสิทธิ์นั้นมีเพื่อ

- ป้องกันการแสวงหากำไรของผู้เอาประกันภัย ซึ่งอาจรับผลประโยชน์ทั้ง 2 ทาง คือ จากผู้รับประกันภัยและจากผู้ก่อความเสียหาย
- ให้บุคคลผู้ก่อความเสียหายรับผิดชอบต่อความเสียหายที่ได้ก่อขึ้น

สำหรับการประกันชีวิตไม่เข้าหลักเกณฑ์ของการรับช่วงสิทธิ์แต่อย่างใด

หลักการร่วมชดเชยค่าสินไหมทดแทน (Contribution)

เมื่อเกิดความเสียหาย แม้ว่าผู้เอาประกันภัยได้เอาประกันภัยทรัพย์สินเกินกว่ามูลค่าของส่วนได้เสียในทรัพย์สินนั้น หรือได้เอาประกันภัยกับผู้รับประกันภัยหลายรายซึ่งทำให้จำนวนเงินเอาประกันภัยรวมเกินกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ผู้เอาประกันภัยจะได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนเท่ากับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง โดยผู้รับประกันภัยจะเฉลี่ยชดเชยค่าเสียหายดังกล่าว ตามอัตราส่วนที่รับผิดชอบ ลักษณะของการประกันภัยที่ใช้หลักการนี้ต้องมีลักษณะดังนี้

- มีกรรมธรรมตั้งแต่ 2 ฉบับขึ้นไป
- คัมครองภัยเดียวกัน
- คัมครองส่วนได้เสียอันเดียวกันของผู้เอาประกันภัย
- ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยของแต่ละกรรมธรรมต้องเป็นสิ่งเดียวกัน
- ทุกกรรมธรรมมีผลบังคับใช้ในเวลาเกิดความเสียหาย

วิธีการร่วมชดใช้ค่าสินไหมทดแทนทำได้ 3 วิธีคือ

- 1) ตามอัตราส่วน (pro-rata) วิธีนี้ผู้รับประกันภัยแต่ละรายจะชดใช้ค่าเสียหายให้ตามอัตราส่วนของจำนวนเงินเอาประกันภัยที่รับผิดชอบ แต่ไม่เกินจำนวนเงินเอาประกันภัยตามกรรมธรรมแต่ละฉบับ
- 2) จ่ายเป็นจำนวนเงินเท่าๆ กัน (equal share) วิธีนี้ต้องระบุในสัญญาโดยผู้รับประกันภัยแต่ละรายจะชดใช้ค่าเสียหายให้เท่าๆ กัน แต่ไม่เกินจำนวนเงินเอาประกันภัยตามกรรมธรรมแต่ละฉบับ
- 3) จ่ายแบบสืบทอดเป็นลำดับ วิธีนี้ใช้ในกรณีที่มีการทำสัญญาประกันภัยตั้งแต่ 2 รายขึ้นไป โดยมีได้กระทำในวันเดียวกัน วิธีดังกล่าวนี้จะกำหนดให้ผู้รับประกันภัยลำดับแรก ชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจริงก่อน ถ้าไม่สามารถชดใช้หมดผู้รับประกันภัยรายต่อมาจึงเป็นผู้ชดใช้

การใช้วิธีการในการร่วมชดใช้ค่าเสียหายนั้นขึ้นอยู่กับสัญญาที่ทำขึ้น สำหรับในประเทศไทย ตามกฎหมายระบุให้ใช้วิธีการร่วมชดใช้ค่าเสียหายตามอัตราส่วน

การประกันชีวิตจะไม่ใช้หลักการนี้ เนื่องจากว่าเราไม่สามารถประเมินค่าของชีวิตได้ ดังนั้นหากผู้เอาประกันภัยได้เอาประกันชีวิตไว้หลายกรรมธรรม หากเขาถึงแก่ความตายผู้รับประโยชน์สามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้ครบตามจำนวนจากทุกกรรมธรรม

หลักสาเหตุใกล้ชิด (Proximate Cause)

หลักสาเหตุใกล้ชิด หมายถึง หลักซึ่งกำหนดให้ผู้รับประกันภัยต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากความเสียหายซึ่งเกิดขึ้นจาก สาเหตุใกล้ชิด กับภัยที่ได้ทำประกันภัยไว้

สาเหตุใกล้ชิด คือ สาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ขึ้นต่อเนื่องโดยไม่ขาดตอน โดยปราศจากการขัดขวางจากสาเหตุอื่น หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาว่าเป็นสาเหตุใกล้ชิดมีดังนี้

1. ถ้าภัยที่เอาประกันภัยไว้ และภัยชนิดอื่นที่ไม่ได้ระบุไว้ในกรรมธรรมประกันภัยนั้นเกิดขึ้นพร้อมกัน ให้ถือว่าภัยที่ได้ทำประกันภัยไว้นั้นเป็นสาเหตุใกล้ชิด
2. ถ้าภัยที่เอาประกันภัยไว้และภัยบางประเภทที่เป็นข้อยกเว้น ซึ่งได้ระบุไว้ในกรรมธรรมประกันภัย พร้อมทั้งไม่สามารถชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างความ

เสียหายอันเนื่องมาจากภัยที่ยกเว้นและภัยที่เอาประกันภัยไว้ ให้ถือว่าภัยที่เป็น
ข้อยกเว้นเป็นสาเหตุใกล้ชิด

3. ถ้าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะเกิดเหตุการณ์หลายเหตุการณ์ต่อเนื่องกันแล้ว
เหตุการณ์สุดท้ายถือว่าเป็นสาเหตุใกล้ชิด

ตัวอย่างเช่น เกิดไฟไหม้บ้านนายกนก ทำให้พนักงานดับเพลิงต้องฉีดน้ำสกัดไฟไปยังบ้าน
นายสรยุทธ์ ซึ่งอยู่ข้างเคียงทำให้ทรัพย์สินบ้านนายสรยุทธ์เสียหาย ในกรณีนี้พิจารณาได้ว่าเป็น
สาเหตุใกล้ชิด เพราะเป็นสาเหตุไม่ขาดตอนซึ่งมาจากภัยคือ ไฟ ดังนั้น หากนายสรยุทธ์มี
ประกันอัคคีภัยคุ้มครองบ้านของตน บริษัทประกันภัยนั้นต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้นายสรยุทธ์
ตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงและไม่เกินวงเงินจำกัดตามกรมธรรม์

ประเภทของการประกันภัย

การประกันภัยที่มีอยู่ในประเทศไทยสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่คือ

1. การประกันภัยภาคบังคับ
2. การประกันภัยภาคสมัครใจ

การประกันภัยภาคบังคับ

การประกันภัยประเภทนี้รัฐบาลเข้ามามีบทบาทบังคับให้ประชาชนที่เข้าข่ายตามเงื่อนไขที่กำหนด
ต้องมีส่วนร่วมในการจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนเพียงบางส่วนหรือทั้งหมด การประกันภัยภาค
บังคับในประเทศไทยมีดังนี้

- การประกันสุขภาพภายใต้โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า รายละเอียดอธิบายใน
บทที่ 5
- การประกันสังคม รายละเอียดอธิบายในบทที่ 6
- การประกันภัยรถยนต์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ รายละเอียด
อธิบายในบทที่ 8

การประกันภัยภาคสมัครใจ

การประกันภัยประเภทนี้ประชาชนสามารถเลือกซื้อความคุ้มครองได้แล้วแต่ใจสมัครไม่มีการบังคับ
แต่อย่างใด ผู้รับประกันภัยคือบริษัทประกันภัย การประกันภัยภาคสมัครใจในประเทศไทยแบ่ง
ได้เป็น 2 ประเภท คือ การประกันชีวิต และการประกันวินาศภัย

ก) การประกันชีวิต (Life Insurance)

การประกันชีวิตเป็นการประกันภัยที่ให้ความคุ้มครองแต่ละบุคคลต่อภัยที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและต่อรายได้ในอนาคต เช่น ความตาย อุบัติเหตุ การเจ็บป่วย การว่างงาน และชราภาพ รวมทั้งการประกันสุขภาพด้วย

การประกันชีวิตมีทั้งหมด 3 ประเภท ได้แก่ การประกันชีวิตประเภทสามัญ (ordinary life insurance) การประกันชีวิตประเภทอุตสาหกรรม (industrial life insurance) และการประกันชีวิตประเภทกลุ่ม (group life insurance) นอกจากการประกันชีวิตจะแบ่งเป็น 3 ประเภทแล้ว การประกันชีวิตไม่ว่าจะเป็นประเภทใดจะมีรูปแบบของการให้ผลประโยชน์ตามการเสียชีวิตและ/หรือการทรงชีพของผู้เอาประกันภัยซึ่งจำแนกได้เป็น 4 แบบ ได้แก่ การประกันชีวิตแบบชั่วระยะเวลา (term life insurance) การประกันชีวิตแบบตลอดชีพ (whole life insurance) การประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ (endowment insurance) และ การประกันชีวิตแบบเงินได้ประจำ (annuities)

รายละเอียดของการประกันชีวิตจะอธิบายในบทที่ 3

ข) การประกันวินาศภัย (Non-Life Insurance)

การประกันวินาศภัยเป็นการประกันภัยที่ให้ความคุ้มครองความสูญเสียต่อทรัพย์สิน (property) และความรับผิดชอบตามกฎหมาย (liability) ทั้งของบุคคลและของธุรกิจ ประเภทของการประกันวินาศภัยที่แบ่งโดยใช้ลักษณะของภัยนั้นมักเป็นที่นิยมเพราะสะดวกในการบริหารงานและจัดกลุ่มของภัยที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันไว้ด้วยกัน ดังนั้นการประกันวินาศภัยสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

- การประกันอัคคีภัย (fire insurance)
- การประกันภัยทางทะเล (marine insurance)
- การประกันภัยรถยนต์ (automobile insurance)
- การประกันภัยเบ็ดเตล็ด (miscellaneous insurance)

ในประเทศไทยนั้นได้จัดแบ่งประเภทของการประกันวินาศภัยเป็น 4 ประเภทข้างต้น ส่วนบางประเทศอาจจำแนกการประกันภัยเบ็ดเตล็ดออกเป็นประเภทย่อยๆ เนื่องจากมีปริมาณการประกันภัยมากพอ

รายละเอียดของการประกันวินาศภัยแต่ละประเภทจะอธิบายในบทที่ 7-10

ความหมายของสัญญาประกันภัย

ตามปกติแล้ว สัญญา เกิดขึ้นเนื่องจากบุคคลฝ่ายหนึ่งมีข้อเสนอไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วข้อเสนอนั้นได้รับการ **ตอบสนอง** จึงถือว่าสัญญาเกิดขึ้น ในการทำประกันภัยนั้น นับเป็นสัญญาอย่างหนึ่ง ด้วยเหตุผลที่ว่า มีบุคคลที่เป็นฝ่ายเสนอและมีบุคคลที่เป็นฝ่ายสนองเช่นเดียวกับการทำสัญญาทั่วไป โดยที่ผู้เป็นฝ่ายเสนอคือผู้ขอเอาประกันภัย และฝ่ายสนองคือบริษัทประกันภัยนั่นเอง

เมื่อสัญญาเกิดขึ้น ผู้ขอเอาประกันภัยจะถูกเรียกว่า ผู้เอาประกันภัยและบริษัทประกันภัยที่เป็นฝ่าย
สนอง จะเรียกว่า ผู้รับประกันภัย

สัญญาประกันภัยเหมือนกับสัญญาประเภทอื่น คือ เป็นสัญญาเอกเทศที่มีลักษณะเป็นนิติ
กรรมและตามกฎหมายได้ระบุไว้ว่า

“อันว่าสัญญาประกันภัยนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลหนึ่งตกลงจะชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือ
เงินจำนวนหนึ่งในกรณีวินาศภัยหากมีขึ้น หรือในเหตุอย่างอื่นในอนาคต ดังได้ระบุไว้ในสัญญาและ
ในการนี้บุคคลอีกคนหนึ่งตกลงจะส่งเงินซึ่งเรียกว่า เบี้ยประกันภัย”

สำหรับสัญญาประกันชีวิตนั้น ได้ระบุไว้ในกฎหมายคือ “ในสัญญาประกันชีวิตนั้น การใช้
จำนวนเงินย่อมอาศัยความทรงชีพ หรือมรณะของบุคคลหนึ่ง”

ดังนั้นการประกันชีวิตผู้รับประกันภัยจะต้องจ่ายผลประโยชน์เป็นจำนวนเงินที่แน่นอนที่ระบุ
ตามสัญญา ด้วยเหตุที่เราไม่สามารถตีราคาค่าของชีวิตคนได้ และเราไม่สามารถหาชีวิตใดมา
ทดแทนได้

การเกิดของสัญญาประกันภัยนั้น แตกต่างกันระหว่างการประกันวินาศภัยและการประกัน
ชีวิต ดังนี้คือ

- การประกันวินาศภัย สัญญาเกิดขึ้นตั้งแต่บริษัทรับประกันภัยตกลงสนองรับคำเสนอของ
ผู้เอาประกันภัย
- การประกันชีวิต สัญญาประกันชีวิตจะมีผลสมบูรณ์เมื่อบริษัทประกันภัยตกลงรับ
ประกันภัย และได้รับเบี้ยประกันภัยงวดแรกเรียบร้อยแล้ว

ลักษณะสำคัญของสัญญาประกันภัย

สัญญาประกันภัยนอกจากเป็นเอกเทศสัญญาประเภทหนึ่งและต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีการ
ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว สัญญาประกันภัยยังมีลักษณะที่สำคัญดังนี้คือ

1. เป็นสัญญาต่างตอบแทน (conditional contract)

ผู้รับประกันภัยและผู้เอาประกันภัยต่างมีหน้าที่ต้องชำระให้อีกฝ่ายหนึ่ง รวมทั้งมีสิทธิที่จะ
ได้รับชำระหนี้จากอีกฝ่ายหนึ่งเช่นกัน ในการรับประกันภัยนั้นเมื่อคู่กรณีได้แสดงเจตนาที่จะเอา
ประกันภัยและรับประกันภัย มีคำเสนอและคำสนองถูกต้องตรงกันแล้ว สัญญาประกันภัยย่อม
เกิดขึ้น ในกรณีนี้ผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่ต้องชำระเบี้ยประกันภัยเป็นค่าตอบแทนที่ผู้รับประกันภัย
ยอมเข้าเสี่ยงภัยแทน ในขณะที่เดียวกันหากเกิดวินาศภัยขึ้นในอนาคต ผู้เอาประกันภัยย่อมมีสิทธิ
เรียกร้องให้ผู้รับประกันภัยจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่ตน ในทางกลับกันเมื่อสัญญาประกันภัย
เกิดขึ้นแล้ว ผู้รับประกันภัยย่อมมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้เอาประกันภัยชำระเบี้ยประกันภัย หากผู้เอา
ประกันภัยไม่ชำระเบี้ยประกันภัย ผู้รับประกันภัยย่อมบอกเลิกสัญญาได้ หรือถ้าผู้เอาประกันภัยไม่
ชำระเบี้ยประกันภัย แม้ผู้รับประกันภัยจะได้จ่ายค่าสินไหมทดแทนไปก่อนแล้ว ผู้รับประกันภัยย่อม
มีสิทธิเรียกร้องให้ผู้เอาประกันภัยชำระเงินคืนได้

2. เป็นสัญญาที่มีผลบังคับฝ่ายเดียว (unilateral contract)

โดยปกติสัญญาทั่วไปเมื่อคู่สัญญาดตกลงพร้อมใจกันทำสัญญา สัญญาจะมีผลบังคับให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือข้อตกลง หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง อีกฝ่ายหนึ่งสามารถฟ้องร้องเอาผิดตามกฎหมายได้ แต่สัญญาประกันภัยนั้น หากผู้เอาประกันภัยซึ่งเป็นคู่สัญญาไม่ชำระเบี้ยประกันภัย ซึ่งถือเป็นเงื่อนไขในสัญญาประกันภัย ผู้รับประกันภัยไม่มีสิทธิตามกฎหมายในการฟ้องร้องให้ผู้เอาประกันภัยชำระเบี้ยประกันภัยได้ และไม่ถือว่าเป็นความผิดเพียงแต่สัญญาประกันภัยนั้นเป็นอันสิ้นผลบังคับไป จึงถือว่าสัญญาประกันภัยนั้นเป็นสัญญาที่มีผลบังคับฝ่ายเดียว ในทำนองกลับกันหากผู้รับประกันภัยซึ่งเป็นคู่สัญญาไม่ชำดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยในกรณีเกิดวินาศตามสัญญา จะถือว่าเป็นความผิด ซึ่งผู้เอาประกันภัยมีสิทธิตามกฎหมายในการฟ้องร้องให้ผู้รับประกันภัยชำดใช้สินไหมทดแทนได้

3. เป็นสัญญาที่มีผลบังคับไม่แน่นอน (aleatory contract)

สัญญาโดยทั่วไปจะกำหนดผลตอบแทนต่อคู่สัญญาโดยเท่าเทียมกัน แต่สัญญาประกันภัยนั้นเป็นสัญญาที่ผลตอบแทนของคู่สัญญาไม่เท่ากัน และเป็นสัญญาที่อาศัยเหตุการณ์ในอนาคตซึ่งไม่แน่นอน ตัวอย่างเช่น

- นายสมชายทำประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ ระยะเวลาความคุ้มครอง 20 ปี ชำระเบี้ยประกันภัย 20 ปี จำนวนเงินเอาประกันภัย 2 ล้านบาท เบี้ยประกันภัยปีละ 3 หมื่นบาท หากเขาชำระเบี้ยประกันภัยมาได้ 3 ปี แล้วเกิดเสียชีวิตลง ผู้รับประโยชน์จะได้รับเงินผลประโยชน์ในวงเงิน 2 ล้านบาท จึงถือว่าสัญญาประกันภัยเป็นสัญญาที่ผลตอบแทนของคู่สัญญาไม่เท่ากัน
- นายสมชายซื้อประกันอัคคีภัยเพื่อคุ้มครองบ้านที่ตนอาศัยอยู่ไว้ด้วยจำนวนวงเงินเอาประกันภัย 1 ล้านบาท และต้องเสียเบี้ยประกันภัย 1,000 บาท โดยให้ความคุ้มครองในระยะเวลา 1 ปี เมื่อเขาชำระเบี้ยประกันภัยไปแล้ว หากเกิดอัคคีภัยกับบ้านของเขาในช่วงระยะเวลาของสัญญา บริษัทที่รับประกันภัยจะจ่ายสินไหมทดแทนให้เท่ากับจำนวนความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงแต่ไม่เกินจำนวนเงินที่เอาประกันภัยไว้ แต่ถ้าหากไม่เกิดอัคคีภัยขึ้นในรอบปีนั้น นายสมชายจะไม่ได้รับสินไหมทดแทนแต่อย่างใด ดังนั้นแสดงว่าการบังคับของสัญญานั้นจึงไม่แน่นอน

4. เป็นสัญญาที่ต้องการความซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่ง (utmost good faith)

สัญญาประกันภัยนั้นต้องการความซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่ง หากผู้เอาประกันภัยเพียงหนึ่งเฉย ไม่เปิดเผยความจริงในสาระที่สำคัญอันอาจทำให้ผู้รับประกันภัยกำหนดเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นหรือไม่รับประกันภัย หรือหากผู้เอาประกันภัยเพียงแต่แถลงข้อความเท็จเท่านั้นจะถือว่าสัญญาประกันภัยนั้นตกเป็นโมฆียะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865

หลักการที่ว่าผู้รับประกันภัยต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่งต่อผู้รับประกันภัยถือเป็นหลักการอันเป็นที่ยอมรับกันไม่ว่าจะเป็นระบบกฎหมายใด

5. เป็นสัญญาสำเร็จรูป (contracts of adhesion)

ตามปกติสัญญาทั่วไปนั้น คู่สัญญามีสิทธิเท่าเทียมกันในการกำหนดเงื่อนไขและข้อความในสัญญา รวมทั้งสามารถตกลงต่อรองแก้ไขสัญญากันได้ แต่สัญญาประกันภัยมิได้เปิดโอกาสให้คู่สัญญาได้ตกลงในเงื่อนไขของสัญญาก่อน สัญญาประกันภัยจะถูกร่างขึ้นโดยผู้รับประกันภัย ผู้ขอเอาประกันภัยใช้สิทธิเพียงที่จะเลือกรับหรือปฏิเสธเงื่อนไขและข้อความทั้งหมดของสัญญาเท่านั้น ไม่มีสิทธิในการเพิ่มเติม ตัดตอน หรือเลือกรับบางส่วนแต่อย่างใด ดังนั้นจึงถือว่าสัญญาประกันภัยเป็นสัญญาสำเร็จรูป

ผู้ที่เกี่ยวข้องในสัญญาประกันภัย

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องในสัญญาประกันภัยไว้ 3 ประเภทคือ

1) **ผู้รับประกันภัย (insurer)** คือ คู่สัญญาฝ่ายที่ตกลงจะชดเชยค่าสินไหมทดแทน หรือใช้เงินจำนวนหนึ่ง ให้ในการณินาศภัยหากมีขึ้น หรือในเหตุอย่างอื่นในอนาคต ดังที่ระบุไว้ในสัญญานั้น

2) **ผู้เอาประกันภัย (insured)** คือ คู่สัญญาฝ่ายที่ตกลงจะส่งเบี้ยประกันภัยเป็นการตอบแทนการที่ผู้รับประกันภัยตกลงเข้ารับเสี่ยงภัยให้

เนื่องจากการทำสัญญาประกันภัยนั้นเป็นการทำนิติกรรมอย่างหนึ่ง ผู้ที่จะเป็นผู้เอาประกันภัยได้จึงต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถตามกฎหมายในอันที่จะทำนิติกรรมให้มีผลผูกพันได้ นั่นคือผู้เอาประกันภัยต้องเป็นผู้ที่บรรลุนิติภาวะตามกฎหมาย ถ้าเป็นผู้เยาว์จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม และถ้ากรณีที่เป็นผู้ไร้ความสามารถจะต้องให้ผู้อนุบาลเป็นผู้ทำแทน นอกจากนี้ผู้เอาประกันภัยต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยด้วย

3) **ผู้รับประโยชน์ (beneficiary)** คือ ผู้ที่พึงจะได้รับค่าสินไหมทดแทนหรือรับจำนวนเงินใช้ให้ อนึ่งผู้เอาประกันภัยและผู้รับประโยชน์จะเป็นบุคคลคนหนึ่งคนเดียวกันก็ได้

ผู้รับประโยชน์ถือเป็นบุคคลภายนอกสัญญาประกันภัย ที่มีสิทธิเข้ามารับประโยชน์ในค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประกันภัยตามข้อตกลงของผู้เอาประกันภัยกับผู้รับประกันภัย ดังนั้นเมื่อมีผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันภัยแล้ว ผู้เอาประกันภัยจะไม่มีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาอีกต่อไป

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสัญญาประกันภัย

การฟ้องร้องบังคับคดีของการประกันภัยในกรณีที่เกิดข้อพิพาทนั้นจะทำได้หากไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ หลักฐานเป็นหนังสือนี้คือสัญญาที่เป็นลายลักษณ์อักษร และลงชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ

ผู้รับประกันภัยจะพิจารณาตอบรับหรือปฏิเสธในการประกันภัยของผู้ขอเอาประกันภัยโดยใช้ถ้อยแถลงของผู้ขอเอาประกันภัยที่ระบุไว้ในใบคำขอเอาประกันภัย และเมื่อตกลงรับประกันภัยแล้วผู้รับประกันภัยจะออกกรมธรรม์ให้กับผู้เอาประกันภัยไว้เป็นหลักฐาน ดังนั้นใบคำขอเอา

ประกันภัย ก็คือ ค่าเสนอที่ผู้เอาประกันภัยได้ให้ไว้แก่ผู้รับประกันภัย ส่วนค่าธรรมเนียมประกันภัยนั้น เป็นเพียงเอกสารที่ผู้รับประกันภัยให้ไว้แก่ผู้เอาประกันภัยเป็นหลักฐาน ซึ่งทำขึ้นหลังจากมีสัญญาประกันภัยต่อกันแล้ว

ใบคำขอเอาประกันภัย (Application Form)

ใบคำขอเอาประกันภัย คือ เอกสารซึ่งผู้เอาประกันภัยกรอกข้อความยื่นต่อบริษัทประกันภัย เพื่อแสดงความประสงค์ขอเอาประกันภัย และถือว่าเป็นค่าเสนอที่จะก่อให้เกิดสัญญาประกันภัยขึ้นระหว่างผู้เอาประกันภัยกับบริษัทประกันภัย รายละเอียดในใบคำขอเอาประกันภัยจะเป็นข้อมูลที่ผู้รับประกันภัยใช้ในการพิจารณาว่าจะรับประกันภัยหรือไม่รับประกันภัยหรือจะเลื่อนการพิจารณาออกไป และถ้าจะรับประกันภัยแล้วจะรับประกันภัยด้วยเบี้ยประกันภัยเท่าไร จะเป็นอัตราเบี้ยประกันภัยมาตรฐาน (standard rate) หรือจะเป็นอัตราเบี้ยประกันภัยสูงกว่ามาตรฐาน (substandard rate) กระบวนการนี้เรียกว่าการพิจารณารับประกันภัย (underwriting)

สำหรับรายละเอียดในใบคำขอเอาประกันภัยนั้นจะประกอบด้วยสาระสำคัญที่ใช้ในการพิจารณารับประกันภัย ซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละประเภทของการประกันภัย เช่น ในการประกันอัคคีภัย รายละเอียดในใบคำขอเอาประกันภัยจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับวัตถุที่ต้องการเอาประกันภัยว่ามีลักษณะเช่นไร มีความเสี่ยงในการเกิดอัคคีภัยมากน้อยอย่างไร ที่ตั้งอยู่ที่ใด และ ผู้ครอบครองเป็นใคร มีประวัติการทำประกันอัคคีภัยมาแล้วอย่างไร ส่วนในใบคำขอเอาประกันชีวิตนั้นจะมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับตัวคนที่ขอเอาประกันชีวิต อายุ เพศ อาชีพ น้ำหนัก ส่วนสูง ประวัติสุขภาพของตนเองและคนในครอบครัว การเข้าร่วมกิจกรรมเสี่ยง เช่น แข่งรถ เป็นต้น ในบางแบบของกรมธรรม์ประกันชีวิตและบางวงเงินเอาประกันภัย อาจระบุให้ต้องมีการตรวจสุขภาพ ซึ่งข้อมูลนี้ใช้ร่วมในการพิจารณารับประกันภัย

จากตัวอย่างของใบคำขอเอาประกันภัยทั้งสองประเภทนี้ พอจะสรุปได้ว่าในใบคำขอเอาประกันภัยนั้นควรมีรายละเอียดดังนี้

- ชื่อ นามสกุล และอายุของผู้เอาประกันภัย
- ที่อยู่ของผู้เอาประกันภัย
- อาชีพของผู้เอาประกันภัย
- รายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุที่เอาประกันภัย พร้อมสถานที่ตั้งหรือเก็บวัตถุที่เอาประกันภัย หรือรายละเอียดเกี่ยวกับคนที่จะเอาประกันชีวิต
- ภัยที่ต้องการคุ้มครอง
- ส่วนได้เสียหรือความสัมพันธ์กับวัตถุที่เอาประกันภัยหรือชีวิตของคนที่จะเอาประกันชีวิต
- จำนวนเงินเอาประกันภัย
- ระยะเวลาประกันภัย

- การเสี่ยงภัยที่มีอยู่ในปัจจุบัน
- ประวัติในการทำประกันภัย
- ผู้รับประกันภัยและความเกี่ยวข้องกับผู้อุบัติภัย
- ข้อมูลอื่นๆ อันเป็นสาระสำคัญในการพิจารณารับประกันภัย (Underwriting)

กรมธรรม์ประกันภัย (Insurance Policy)

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดรายการต่างๆ ซึ่งต้องปรากฏในกรมธรรม์ประกันภัยไว้ดังนี้

- วัตถุประสงค์ที่เอาประกันภัย
- ภัยที่ผู้รับประกันภัยรับเสี่ยง
- ราคาแห่งมูลค่าประกันภัย ถ้าหากได้กำหนดกันไว้
- จำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัย
- จำนวนเบี้ยประกันภัย และวิธีส่งเบี้ยประกันภัย
- ถ้าหากสัญญาประกันภัยมีกำหนดเวลา ต้องลงเวลาเริ่มต้น และเวลาสิ้นสุดไว้ด้วย
- ชื่อหรือยี่ห้อของผู้รับประกันภัย
- ชื่อหรือยี่ห้อของผู้อุบัติภัย
- ชื่อของผู้รับประกันภัย ถ้าจะพึงมี
- วันทำสัญญาประกันภัย
- สถานที่และวันที่ได้ทำกรมธรรม์ประกันภัย

ดังนั้น หากจะให้คำจำกัดความของกรมธรรม์ประกันภัย สามารถระบุได้ดังนี้ คือ

กรมธรรม์ประกันภัย คือ เอกสารการลงลายมือชื่อผู้รับประกันภัยจะต้องทำขึ้นและส่งมอบให้ผู้เอาประกันภัย โดยต้องมีรายละเอียดตามที่ระบุไว้และมีความตรงตามสัญญาประกันภัยที่สัญญากันไว้

รายละเอียดของสาระสำคัญทั้ง 11 ประการ มีดังนี้

1) วัตถุประสงค์ที่เอาประกันภัย (the subject of Insurance)

วัตถุประสงค์ที่เอาประกันภัยเป็นสาระสำคัญที่ต้องกำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย วัตถุประสงค์ที่เอาประกันภัย คือตัววัตถุที่ตกลงทำสัญญาประกันภัย ต้องระบุถึงตัวทรัพย์สินที่เอาประกันภัย หรือชื่อเจ้าของชีวิตที่เอาประกันภัยไว้ให้ชัดเจน

2) ภัยใดที่ผู้รับประกันภัยรับเสี่ยง (the risk taken by the insurer)

ภัยซึ่งผู้รับประกันภัยรับเสี่ยงเป็นสาระสำคัญของสัญญาจะขาดเสียมิได้ ถ้าขาดจะถือว่าสัญญาประกันภัยไม่เกิดขึ้น ภัยที่ผู้รับประกันภัยรับเสี่ยงคือเงื่อนไขความรับผิดชอบในการที่ผู้รับประกันภัยจะชดเชยค่าสินไหมทดแทน ต้องระบุประเภทแห่งภัยที่ผู้รับประกันภัยจะรับประกันภัย เช่น รับประกันวินาศภัยในกรณีอัคคีภัย หรือรับประกันชีวิตในกรณีผู้เอาประกันภัยถึงแก่กรรม

3) ราคาแห่งมูลประกันภัย ถ้าหากได้กำหนดไว้ (the value of the insurable interest, if that has been fixed)

ราคาแห่งมูลประกันภัย คือ ราคาของส่วนได้เสียที่เอาประกันภัย การกำหนดราคาแห่งมูลประกันภัยนั้น จะกำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยหรือไม่ก็ได้ หากคู่กรณีได้กำหนดราคาแห่งมูลประกันภัยไว้ผู้รับประกันภัยจะต้องระบุไว้ในกรมธรรม์ ในการกำหนดราคาแห่งมูลประกันภัยจะทราบว่ามีค่าการเอาประกันภัยสูงกว่าหรือต่ำกว่าราคาแห่งมูลประกันภัย ซึ่งจะมีผลต่อเนื่องในเรื่องการจ่ายสินไหมทดแทน

ในกรณีการประกันชีวิตราคาแห่งมูลประกันภัยไม่สามารถกำหนดได้ เพราะชีวิตไม่อาจประเมินราคาได้ ดังนั้นการกำหนดราคาแห่งมูลประกันภัยจะใช้กับการประกันวินาศภัยเท่านั้น

4) จำนวนเงินเอาประกันภัย (sum insured)

จำนวนเงินเอาประกันภัยถือเป็นสาระที่สำคัญจะขาดเสียมิได้ จำนวนเงินเอาประกันภัยคือ จำนวนเงินที่กำหนดไว้เพื่อผู้รับประกันภัยต้องชดเชยหากภัยที่รับเสี่ยงเกิดขึ้น ในกรณีที่มีการกำหนดราคาแห่งมูลประกันภัย จำนวนเงินเอาประกันภัยต้องไม่เกินราคาแห่งมูลประกันภัยที่กำหนดไว้

5) จำนวนเบี้ยประกันภัย และวิธีส่งเบี้ยประกันภัย (the amount of premium and manner of its payment)

จำนวนเบี้ยประกันภัยและวิธีส่งเบี้ยประกันภัยนับเป็นสาระสำคัญที่ต้องกำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยเนื่องจากกรมธรรม์ประกันภัยจะไม่เกิดเป็นผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย หากไม่ได้มีการกำหนดจำนวนเบี้ยประกันภัยที่ผู้เอาประกันภัยต้องชำระ วิธีส่งเบี้ยประกันภัยจะขึ้นอยู่กับชนิดของการประกันภัย และเงื่อนไขในการส่งเบี้ยประกันภัย เช่น ส่งเบี้ยประกันภัยเป็นรายปี รายหกเดือน รายสามเดือน หรือชำระครั้งเดียวก็ได้ แล้วแต่จะตกลงกัน

6) วันเริ่มต้นและวันสิ้นสุดของสัญญา

การทำสัญญาประกันภัยโดยปกติต้องกำหนดเวลาเริ่มต้นและเวลาสิ้นสุดได้ด้วย เพื่อให้คู่สัญญาประกันภัยได้ประพฤติปฏิบัติต่อกันภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย โดยที่ผู้รับประกันภัยจะต้องคุ้มครองภัยตามกรมธรรม์ประกันภัยนั้น ตั้งแต่วันที่เริ่มต้น

จนกระทั่งถึงวันสิ้นสุดสัญญา และผู้เอาประกันภัยจะต้องชำระเบี้ยประกันภัย เพื่อการคุ้มครองภัย ตั้งแต่วันที่เริ่มต้นจนถึงวันสิ้นสุดสัญญา

7) ชื่อหรือยี่ห้อของผู้รับประกันภัย (the name or trade name of the insurer)

ชื่อของผู้รับประกันภัย หมายถึง บริษัทผู้รับประกันภัยที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจ ประกันภัยตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 หรือพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2535

8) ชื่อหรือยี่ห้อของผู้เอาประกันภัย (the name or trade name of the insured)

ผู้เอาประกันภัยอาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือเป็นนิติบุคคลก็ได้

9) ชื่อของผู้รับประโยชน์ (the name of beneficiary)

ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยได้ยกประโยชน์ให้กับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง กรมธรรม์ ประกันภัยจะต้องระบุชื่อผู้รับประโยชน์ไว้ แต่ในกรณีที่กรมธรรม์ประกันภัยมิได้ระบุชื่อผู้รับ ประโยชน์ไว้ให้ถือว่าผู้เอาประกันภัยเป็นผู้รับประโยชน์ตามกรมธรรม์ประกันภัย

ในกรณีที่ประกันชีวิตโดยอาศัยเหตุมรณะ สัญญาประกันชีวิตต้องระบุชื่อผู้รับประโยชน์ ไว้เสมอ

10) วันทำสัญญาประกันภัย (the duration of the contract of insurance)

วันทำสัญญาประกันภัย คือ วันที่คู่กรณีตกลงทำสัญญาประกันภัยกัน อันเป็นผลให้เกิด สัญญาประกันภัยขึ้นสมบูรณ์ตามกฎหมายโดยคำเสนอและคำสนองตรงกัน วันทำสัญญา ประกันภัยไม่ได้หมายถึงวันออกกรมธรรม์ แต่อาจเป็นวันเดียวกันก็ได้ หรือวันทำสัญญาประกันภัย อาจเป็นวันก่อนหน้าวันออกกรมธรรม์ แต่จะเป็นวันหลังวันออกกรมธรรม์ไม่ได้ ทั้งนี้เพราะ คู่กรณีได้ตกลงทำสัญญากันก่อน ผู้รับประกันภัยจึงออกกรมธรรม์ให้แก่ผู้เอาประกันภัย

วันทำสัญญาประกันภัยนั้นมีความสำคัญต่อการพิจารณาว่าในขณะที่ทำสัญญานั้นมี การเสี่ยงภัยอยู่หรือไม่ ผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่ในการเปิดเผยความจริงในวันใด การรู้ข้อความจริง ของผู้รับประกันภัยนั้นจะเกิดขึ้นในวันทำสัญญาประกันภัย นอกจากนี้วันทำสัญญาประกันภัยยังม ีความสำคัญในการเฉลี่ยความรับผิดชอบระหว่างผู้รับประกันภัยในกรณีที่ผู้รับประกันภัยหลาย รายรับภัยเดียวกันไว้

11) สถานที่และวันที่ได้ทำกรมธรรม์ประกันภัย (the place where, and the date when, the policy was made)

สถานที่ทำกรมธรรม์ประกันภัย หมายถึง สถานที่ตั้งของบริษัทผู้รับประกันภัย หรือ สาขาของบริษัทผู้รับประกันภัย อันเป็นสถานที่ที่ได้ออกกรมธรรม์ประกันภัย

วันที่ ที่ได้ทำกรมธรรม์ประกันภัย หมายถึง วันที่ได้ออกกรมธรรม์ประกันภัย ซึ่งอาจเป็นวันเดียวกันหรือหลังจากวันที่ทำสัญญาประกันภัยดังกล่าว

แม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้กำหนดรายละเอียดต่างๆ ของกรมธรรม์ประกันภัยไว้รวม 11 ข้อตั้งที่กล่าวมาโดยละเอียดแล้วข้างต้น แต่กฎหมายมิได้บังคับเด็ดขาดว่าถ้ากรมธรรม์ประกันภัยไม่มีรายการดังกล่าวครบทั้ง 11 ข้อแล้วจะไม่มีผลสมบูรณ์ทางกฎหมายแต่อย่างใด ฉะนั้นกรมธรรม์ประกันภัยอาจมีข้อความน้อยกว่าหรือมากกว่า 11 รายการก็ได้ เนื่องจากรายการต่างๆ ในกรมธรรม์ประกันภัยมิใช่แบบที่กฎหมายกำหนด นอกจากนี้ผู้รับประกันภัยอาจเพิ่มเติมข้อความอื่นลงไปอีกโดยถือเป็นเงื่อนไขที่ได้ตกลงกันในสัญญาประกันภัยเพื่อจำกัดความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัย

คำศัพท์ (Key Words)

1. การประกันภัย (Insurance)
2. กฎของเลขจำนวนมาก (law of large number)
3. เบี้ยประกันภัย (premium)
4. ค่าสินไหมทดแทน (claim)
5. หลักส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้ (insurable interest)
6. หลักสุจริตอย่างยิ่ง (utmost good faith)
7. หลักการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน (indemnity)
8. หลักการรับช่วงสิทธิ์หรือสวมสิทธิ์ (subrogation)
9. หลักการร่วมชดใช้ค่าสินไหมทดแทน (contribution)
10. หลักสาเหตุใกล้เคียง (proximate cause)
11. การประกันภัยต่อ (reinsurance)
12. การเปิดเผยข้อความจริง (representations)
13. ข้อความจริงอันเป็นสาระ (material fact)
14. การปกปิด (concealment)
15. การปฏิบัติตามคำรับรอง (warranty)
16. กรมธรรม์กำหนดมูลค่า (valued policy)
17. การประกันชีวิต (life insurance)
18. การประกันวินาศภัย (non-life insurance)
19. การประกันชีวิตประเภทสามัญ (ordinary life insurance)
20. การประกันชีวิตประเภทอุตสาหกรรม (industrial life insurance)
21. การประกันชีวิตประเภทกลุ่ม (group life insurance)

- 22. สัญญาประกันภัย (insurance contract)
- 23. ผู้รับประกันภัย (insurer)
- 24. ผู้เอาประกันภัย (insured)
- 25. ผู้รับประโยชน์ (beneficiary)
- 26. ใบคำขอเอาประกันภัย (application form)
- 27. กรมธรรม์ประกันภัย (insurance policy)